

TÜRÜK
Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
2016 Yıl:4, Sayı:8
Sayfa:29-43

ISSN: 2147-8872

ÖZDEMİR ASAF'IN ŞİİRLERİNDE VE NESİRLERİNDE SIFAT TAMLAMALARI

Elif Kızılkaya*

Özet

Özdemir Asaf Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın önemli isimlerinden biridir. Birçok farklı edebî topluluğun ve farklı şiir anlayışlarının ortaya çıktığı bu dönemde Asaf, herhangi bir edebî topluluk içinde yer almamış ve bireysel bir sanat anlayışı ortaya koymuştur. Özdemir Asaf, şiir ve nesirlerindeki zengin kelime hazinesi, özgün üslubu ve bugün de hatırlanan özdeyiş niteliğindeki sözleri ile hafızalarda yer etmiştir. Edebiyat dünyasını felsefî görüşleri ile süsleyen şair, edebiyatımızda farklı bir çizgi oluşturmuştur. Şiir dili yanında nesir kalemi de çok güçlü olan Özdemir Asaf'ın şiir ve nesirlerinde tüm kelime grubu çeşitlerine örnekler bulmak mümkündür. Zengin kelime dünyası ve müstakil üslubu ile öne çıkan şairin şiir ve nesirlerinde en çok rastladığımız sözcük öbeği sıfat tamlamalarıdır. İnsanı tüm duygu değişimleri ile sosyal yönüne de vurgu yaparak ele alan şairin tasvirleri oldukça güçlüdür. Bireyin aşkları, özlemleri, yaşam mücadelesi, yalnızlık ve ölüm korkusu gibi karşılaştığı tüm duygu selini sen-ben ve bu ikilemi izleyen biz üçgeni ile anlatmıştır. Bu makalede şairin edebî kişiliği göz önünde bulundurularak kullanmayı en çok tercih ettiği kelime grubu sıfat tamlamalarının kullanım sıklığı, bu tamlamaların çeşitleri incelenmiş ve şairin şiir anlayışı ile eserlerinde geçen gramatikal unsurlar arasındaki ilişki ifade edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özdemir Asaf, kelime grupları, sıfat tamlamaları, şiir, nesir.

ADJECTIVE PHRASES IN POETRYS AND PROSES OF ÖZDEMİR ASAF

Abstract

Özdemir Asaf is one of the important names of Republic Era Turkish Literature. In this period many different literary community and the emergence of different poetry. Asaf had not been involved in any literary

• Öğretmen., Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek Lisans Mezununu, elf_04@hotmail.com

community and reveal an individual artistic conception. Özdemir Asaf rich vocabulary of poetry and prose original style and has in living memory with the words recalled the adage qualities today. Literature dotting the world philosophical poet has created a diverse line of our literature. The first poem in the lyrical poet when we face the elements and questioned its place in human society sometimes prefer to use a didactic and sometimes humorous style. Besides prose poem written language is very powerful Özdemir Asaf's possible to find examples of poetry and prose in all kinds of phrases. Rich world of words and phrases adjective clauses are found in individual style with our most prominent poets of the poetry and prose. Human portrayed the poet's emphasis on addressing the social aspect with all the emotion such as fear i faced this dilemma and we were told the following triangle. In this article, use considering the poet's literary personality and frequency of use of most favored phrase adjective, phrases examined the types of those phrases and try to express the relationship between the grammatical elements in Works of the poet's understanding of poetry.

Key Words: Özdemir Asaf, word groups, adjective phrases, poetry, prose.

Giriş

İnsan, yaşamını birçok dış etkenin uyumu ile devam ettiren sosyal bir varlıktır. İnsana sosyal özellikler yükleyen en önemli araç dildir. İnsanın var olduğu günden beri dünya üzerinde birçok medeniyet ve toplum oluşmaya başlamıştır. Bu toplumları var eden ve onların izlerini günümüze taşıyan unsur dildir. Şimdi ve geçmişte toplumların dünya üzerindeki yerini tespit etmek istediğimizde bakacağımız tüm ürünlerin ana malzemesini dil oluşturur.

Dünya dillerinin ortaya çıktığı ve çeşitlilik gösterdiği karanlık dönemlerde, her toplumun dilleri ve kültürleri ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Üç kıtada yaşamış ve birçok toplumun tarihine etki etmiş bir milletin dilini ve kültürel öğelerini anlatmak elbette güçtür. Türkçe çok zengin bir birikime sahip bir dildir. Mustafa Kemal Atatürk'ün şu sözü dilimizin önemini ve yerini yansıtmaktadır: “*Türk milletinin, geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlâkının, anneannelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyoruz. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.*” (Atatürk, 1931)¹

Kimi zaman birçok etkiye maruz kalan dilimiz günümüze özgünlüğünü büyük ölçüde koruyarak ulaşmıştır. Diller arasında gramatikal ve anlamsal birçok benzerlik olsa da her dilin kendine has kuralları vardır. Bu kurallar yazı dilinde kendini daha çok gösterir fakat her dilde olduğu gibi bizim dilimizde de bazı kurallar konusunda görüş birliği sağlanamamıştır.

Cümlede içindeki anlamlı en küçük birim kelimelerdir. Kelimeler duygu, düşünce, hareket, nesne ve durumları anlatmak için kullanılan dil unsurlarıdır. Duygu, düşünce,

¹ İNAN, Afet (1998), Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.19.

hareket, nesne ve durumları anlatmak için tek kelimenin yeterli olmadığı durumlarda kelime grupları devreye girer. Kelime grupları birden fazla kelimedenden oluşan fakat tek bir varlığı ya da durumu karşılayan öbeklerdir. Kelime gruplarını oluşturan bu ögeler birbirleri ile yapısal ve anlamsal bir bağ içindedir. Bu öbekler cümle içinde tek bir kelime gibi işlev görürler. Her kelime grubu birbirleri ile ilişkili unsurlardan meydana gelir. Bu unsurlar kendi içlerinde ayrı birer öbek oluşturabilirler:

Annesini her gün ziyaret eden/ merhametli çocuk: Sıfat Tamlaması

Annesini her gün ziyaret eden: Sıfat-fiil grubu

Merhametli çocuk: Sıfat Tamlaması

Görüldüğü gibi sıfat tamlamasının isim ve sıfat unsuru kendi içinde birer kelime grubudur. Kelime gruplarının sınıflandırılması konusunda geçmişte günümüze birçok çalışma yapılmıştır. Bazı sınıflandırmalarda tüm dil bilim uzmanları aynı görüşte iken bazı sınıflandırmalarda ise birlik söz konusu değildir. Türkçedeki kelime gruplarını genel olarak şu şekilde sınıflandırabiliriz: *İsim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim-fiil grupları, sıfat-fiil grupları, zarf-fiil grupları, tekrar grupları edat grupları, bağlama grupları, ünlem grupları, unvan grupları, birleşik isim grupları, sayı grupları, birleşik fiil grupları, kısaltma grupları*. Bu grupları da kendi içlerinde kuruluş özellikleri itibari ile sınıflandırmak mümkündür.

Cumhuriyetin ilanından sonra oluşan özgür ve gelişime açık sanat ve özelde edebiyat ortamı ile birçok güçlü şair ve yazar sanat anlayışlarını yansıtan ürünler ortaya koymuştur. Bu dönem Türk edebiyatı gerek yapıda gerek anlamda gerekse türde birçok farklı ve başarılı ilerlemelere kucak açmıştır. Aynı sanat görüşü etrafında şekillenen birçok edebiyat toplulukları ortaya çıkmıştır. Bununla beraber bu gruplar yanında sanatına müstakil devam eden ve bireysel çizgisinde ilerleyen birçok şair ve yazar da vardır.

Birçok edebiyat antolojisinde bireysel çizgisi ile ele alınan Özdemir Asaf'ın sanat görüşü şekillenirken, etkiler elbette söz konusudur. Fakat Özdemir Asaf bu etkileri kendi çizgisinde derlemeyi bilmiş ve günümüzde de hafızalarda yer eden başta şiirleri olmak üzere birçok türde eserler kaleme almıştır. Behçet Necatigil, Özdemir Asaf'ın sanat anlayışını şu şekilde anlatmıştır:

"...Şairdeki ikinci kişi problemini, ikinci kişi ile kendi arasındaki bağlantıları çeşitli yönlerden derileştirdiği, yaşayışını dolduran davranışları soyutlaştırarak bir düşünme planına yükselttiği, bunu yaparken de 1950 şiirinin ortak biçim anlayışından ayrı, özel bir dil kullandığı görülür; çelişmeli, oyunlu bir mantık düzeninde mısra sayısını çok kere en aza indirdiği de olmuştur." (Necatigil, 2006: 329)

Özdemir Asaf'ın mektupları ve çevirileri hariç incelediğimiz eserlerindeki kelime gruplarına bakıldığında şair tarafından en çok tercih edilen öbeklerin sıfat tamlamaları olduğu görülmüştür. Şairin kullandığı kelime grupları ve türleri ile edebî anlayışı arasında muhakkak bir ilgi bulunduğu görüşündeyiz.

Özdemir Asaf'ın Şiirlerinde ve Nesirlerinde Kelime Grupları

Kelime grupları bir kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar. (Karahana, 2008: 39) Kelime grupları birden fazla kelimenin anlamsal ve yapısal olarak çeşitli kurallara uygun şekilde bir araya gelmesi ile oluşan gruplardır.

Tahsin Banguoğlu kelime gruplarını şu şekilde tanımlamıştır: “*Kelime grupları (Kelime öbekleri): sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenir, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe de mot) diyoruz.*” (Banguoğlu, 2004: 496).

Leyla Karahan kelime gruplarının yargısız birimler olduğuna vurgu yapmıştır:

“*Kelime grubu, bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir.*” (Karahana, 2008: 39)

Kelime grupları cümle içinde tek bir kelime gibi vazife görürler. Kuruluş şekilleri ve vurgulu unsurları bakımından farklılık gösterebilirler. Kelime grupları cümle içinde anlatım kolaylığı sağlayan öbeklerdir. Bu nedenle gerek şiir gerek de nesir dilinde sık kullanılırlar.

İnsanlar toplum hâlinde yaşamakta olmasalardı, hiç kuşkusuz dile gereksinim duymayabileceklerdir. Öte yandan dil olmasa idi insanların bir arada yaşamaları, anlaşabilmeleri, bir toplumu oluşturmaları da söz konusu edilemezdi. (Aksan, 2009: 64) Kimi zaman tek bir ünlem unsuru ile anlatabildiğimiz tüm duygu ve düşüncelerimizi kimi zaman uzun cümleler ile anlatmaktayız. Görevleri, kelimeleri işlemek ve onlara can vermek olan şair ve yazarlarımız ahenk unsurlarını elbette daha çok kullanırlar.

Özdemir Asaf, birey ve toplum arasında köprü kurma çabası ile karşımıza çıkan şairlerden biridir. İlk şiirlerinde daha çok aşk, özlem, yalnızlık, doğa, çocukluğuna hasret, ölüm gibi konuları işleyen şair ilerleyen çizgisinde sanat anlayışını felsefî görüşü doğrultusunda şekillendirmiş ve toplum ve birey arasındaki çatışma unsurlarına da yer vermiştir. Kimi zaman insanın yaşadığı tüm duyguların kalemi, kimi zaman da toplumun değer yargılarının sesi olmuştur. Şiirlerinde geçen zamanın yansımalarını her an görmek mümkündür:

Öyle çabuk geçiyor ki günler.

Hele sen bir bak hayatına.

Yarın bitecek sanki herşey.

Yarın ölecek gibiyiz. (Asaf, 2016b: 47)

Dil bilimimizde gramatikal sınıflandırmalar konusunda birçok konuda görüş birliği olsa da bazı sınıflandırmalar da görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Kelime gruplarının tasnifi de bu konular arasındadır. Vecihe Hatiboğlu kelime gruplarının tasnifini yaptığı makalesinde: “*Türk dilinin kendi yapısı içinde kelime grupları adı altında toplanan yığınlarca malzeme*

gözden geçirilmeli, bunları birbirinden ayıran özellikler incelenmeli, kuralları belirtilmelidir.” demiştir. (Hatiboğlu, 2009: 203)

Şair ya da yazarların söz varlığı üzerine yapılan çalışmalar, onların edebî ve dünya görüşlerini değerlendirmek açısından oldukça önemlidir. Şair ve yazarları kalıcı yapan temel etken dilin onlara verdiği kelimeleri kendi kalıplarında şahsî üslûpları ile ortaya koymalarıdır.

Özdemir Asaf yerli ve yabancı birçok şair ve yazarı okumuş ve anlamaya çalışmıştır. Okuma merakı ömrü boyunca devam etmiştir. Sadece edebî dünya ile ilgilenmemiş, felsefi, sosyoloji ve siyasî birçok alanda kendini geliştirmeyi tercih etmiştir. Dilimizin verdiği olanakları kendi zanaatı ile şekillendiren şair, bireysel çizgisi ile yankı yapmıştır.

Türk dilinde henüz açıklığa kavuşturulmamış konular vardır ama bir öğretmenin mesleğini icra ederken kafasına takılması muhtemel pek çok konu hakkında, gramerlerimizde veya makalelerde yeterince bilgi bulunmaktadır. (Balyemez, 2016: XIX) Kelime gruplarını sınıflandırma konusunda yapılan çalışmaları göz önüne alarak incelediğimiz Özdemir Asaf’ın söz varlığını değerlendirdiğimizde tüm kelime grupları türlerinden örneklere rastladığımızı söyleyebiliriz. Sözcük seçiminde oldukça hassas olan şairimiz, şiiri sadece duyguların değil düşüncelerin de ortaya çıkardığı görüşündedir. Bu nedenle sanatını yansıtmak için seçtiği kelimeleri, ifade etmek istediği duyguların yanında düşünce dünyasını da göz önünde bulundurarak sıralamıştır.

Şiirlerinde birçok ikilemin tasvirini yapan şair insanın zaman içindeki değişimini incelleme işler. Zaman ve insan ikilemine dair tablolar çizer ve bu ikileme ilerleyen zamanlarda toplumu da ortak eder. İlk şiirlerinde aşk teması üzerinden tanıdığımız sen ve ben zamirlerinin tasvirlerinde gördüğümüz başarı, daha sonraki düşünce yüklü şiirlerinde de ilerleyerek devam eder. Mizahî ve ironik üslûbunu, başarılı tasvirleri ve zengin kelime hazinesinin yol gösterdiği söz oyunları ile şekillendirir. Özdemir Asaf şiirlerine şekil unsurları açısından baktığımızda az da olsa geleneği yansıtan şiirleri olduğu gibi, kurallara bağlı olmayan şiirleri de vardır. İki mısralı, tek ya da birkaç dördüklükten oluşan şiirleri yanında beyitler halinde yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. İki mısralı şiirlerinde bile sözcük öbekleri görmek mümkündür:

Öyle bir kelime söylesem ki deyorum,

Dışarıda bir başkası kalmasa. (Asaf, 2016b: 36)

Özdemir Asaf’ın bazı şiirlerinin uzun mizahî başlıkları, şiirin içeriğine dair izlenimler verir. Bazen ise bu uzun başlıklar şiirin içeriğinden farklı bir görünümüdür. Bu şiirlerinde başlıktan itibaren birçok kelime gruplarına rastlamak mümkündür. **“Tükenmez Dolmakalem Doldurulur, Kırılmaz Cam Tamir Edilir Yüzyılda İkiye Kırılmış Bir Şeyin Bir Parçası Konuşsaydı”** isimli şiirinde düşüncelerini ve evrensel değer yargılarını *biz*’in dilinden dile getirmiştir. Şiir içinde bulunan kelime gruplarına göz atalım:

Gülelim, varsın olmasın iten.

Bak alıştık, gülüyoruz,

İnelim merdivenlerden.

Bizi bekleyenler, bizi konuşanlar

Yakınlaştığımızı görsünler

Aralarında. (Asaf, 2016b: 29)

Özdemir Asaf'ın şiir ve nesirlerindeki kelime grupları ana başlıklar halinde sınıflandırılmıştır: *isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim-fiil grupları, sıfat-fiil grupları, zarf-fiil grupları, tekrar grupları, edat grupları, bağlama grupları, ünlem grupları, sayı grupları, birleşik isim grupları, unvan grupları, birleşik fiil grupları, kısaltma grupları ve aitlik grupları* olmak üzere on beş ana başlık altında incelediğimiz gruplar kuruluşları yönünden de alt başlıklar halinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma neticesinde şairin şiir ve nesirlerinde tüm kelime gruplarına örnekler görmekteyiz. En çok kullanılan kelime grupları sıfat tamlamalarıdır, en az kullanılan kelime grupları ise unvan gruplarıdır. Şairin şiirlerindeki kelime gruplarının sayısal dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Sayısı	Yüzdesi
İsim Tamlamaları	3083	%18,80
Sıfat Tamlamaları	4935	%30,10
İsim-Fiil Grupları	1099	%6,70
Sıfat-Fiil Grupları	1120	%6,83
Zarf-Fiil Grupları	1732	%10,56
Tekrar Grupları	365	%2,22
Edat Grupları	1990	%12,13
Bağlama Grupları	617	%3,76
Ünlem Grupları	28	%0,17
Unvan Grupları	5	%0,03
Birleşik İsim Grupları	38	%0,23
Sayı Grupları	69	%0,42
Birleşik Fiil Grupları	874	%5,33
Kısaltma Grupları	422	%2,57
Aitlik Grupları	18	%0,10
TOPLAM	16.395	

ŞEKİL 1: Özdemir Asaf'ın Şiir ve Nesirlerinde Kelime Gruplarının Dağılımı

Özdemir Asaf'ın Şiirlerinde ve Nesirlerinde Sıfat Tamlamaları

Özdemir Asaf'ın şiirlerindeki ana unsur insandır. İnsanı doğumundan ölümüne, fizyolojik ve psikolojik durumları ile ele alan şair, aynı zamanda insanın toplumsal yönünü de derinlemesine işlemiştir. Asaf öncelikle kendi ben'ini tüm detayları ile anlatır. Olmak istediği kişi ile olduğu kişi arasındaki farkları aktarır okuyucusuna:

Bir devlete benzetiyorum kendimi.

İşim gücüm bitmiyor.

Bir türlü yerleşemeyorum odamda.

Her istediğim kitabı alamıyorum.

Plânlar içinde geçiyor ömrüm,

Başlayıp tamamlayamıyorum. (Asaf, 2016b: 53)

Şairin şiirlerinde ve nesirlerinde çocukluğuna, ailesine ölümüne kadar tüm yaşamında onu etkileyen anları, kişileri, nesnelere görmek mümkündür:

...Bir taş atmıştım da köşede duran hani altı sepetli yeşil su damacaneleri vardı ya, onu kırmıştım. (Asaf, 2004b: 43)

İlk şiirlerinden itibaren geçmiş ile şimdi arasında bağ kurmada ve bu bağı tasvir etmede oldukça başarılı olan şairin çocukluğundan hatırladığı küçük bir nesneyi okuyucusuna aktarırken kullandığı zengin ve geniş unsurlu tamlamaları görüyoruz:

Köşede duran hani altı sepetli yeşil su damacaneleri: Sıfat tamlaması

Köşede duran hani altı sepetli: Bağlama grubu

Yeşil su damacaneleri: Sıfat tamlaması

Su damacaneleri: İsim tamlaması

Şair kendini okuyucusuna anlatmaktan çekinmez. Şairin otobiyografilerinde ve denemelerinde kendisi, ailesi ve yaşam tarzı ile ilgili ayrıntılara daha sık rastlarız. ***Dün Yağmur Yağacak*** isimli öykü kitabında geçen bazı otobiyografik öykülerinde gerçek hayatına dair izler vardır. Şiirlerinde başka bir rol üstlenmeyi tercih eden birçok şairin aksine Asaf birçok şiirinde gerçek hayatından ve gerçek *ben*'inden oldukça detaylı tasvirler yapmıştır. Elbette bu tasvirlerin mizahî ve didaktik yönü vardır:

Hey benim koca kafam.

Altmış iki santimlik başım..

Saçlar sakallar içinde,

Erkek omuzlar üstündedir. (Asaf, 2016b: 49)

İlk şiirlerinde birinci şahıs ile ikinci şahsın ilişkilerini, kavgalarını, sevinçlerini, paylaştıkları ortak ve ayrı duygularını güçlü tasvirler ile görmek mümkündür. Şair duygu yönü ağır basan lirik şiirleri ile tanınsa da arka planda fikir insanı rolünü hissettirir. Yaşadığı duyguların öncesini, sonrasını okuyucuya anlatır ve zihinlerinde anlamlandırmaları için uğraşır. Şiirlerinde okuyucusuna derinden hissettirdiği sevgisine ve ismini koymadığı sevgilisine oldukça fazla değer verir.

Özdemir Asaf'ın şiirlerinde, Türk edebiyatının en önemli halk şairlerinden Karacaoğlan'ın şiirlerinde olduğu gibi şairin ithaf ettiği güzellerin ismine rastlamak zordur. O

sevgilisine *sen* diye hitap eder. Bazen ise bu sevgiliye üçüncü şahıs başlığında *o* zamiri ile rastlarız. Şair kalemine ilham veren ikinci şahsını farklı yönleri ile farklı şiirlerinde tasvir etmiştir. Bu tasvirlerde büyük bir hayranlık söz konusudur:

Senin saçların niçin kumral,

Niçin siyah, niçin beyaz..

Ellerin niçin konuşur,

Niçin konuşmaz.. (Asaf, 2016b: 75)

Şairin meşhur **Lavinia** şiiri sanatının ilk devresini anlatması bakımından oldukça önemlidir. Şairin bu şiirinde lirik anlatımının ve özgün üslûbunun en güçlü yönlerini görmek mümkündür. Asaf şiirinde ikinci şahsa sembolik bir isim vermiştir:

Sana gitme demeyeceğim,

Ama gitme, Lavinia.

Adını gizleyeceğim

Sen de bilme, Lavinia. (Asaf, 2016b: 142)

Şairin hayalî ya da gerçek şahısları kendine has üslûbu ile dile getirmesi ve gözümüzde canlanması için nitelendirmesinden daha da önemli olan; kendi şahsını, şahsı ile aynı duyguları paylaşan kişileri, düşüncelerini, duygularını, bireylerin düşündükleri fakat toplum içinde ifade edemediği durumları, kendi ile beraber, kelimelerinden nasibini alan tüm insanların kaygılarını nitelendirmeyi başarabilmesidir.

Sıfat tamlamaları bir ya da birden çok isim unsurunun, bir ya da birden fazla sıfat unsuru ile nitelenmesi ile oluşturulan öbeklerdir. Sıfat tamlamaları diğer kelime gruplarına oranla kuruluş bakımından daha çok çeşitlilik gösteren tamlamalardır. Sıfat tamlamasının isim ve sıfat unsuru kendi içlerinde birer öbek olabilir. Bir sıfat unsuru birden çok isim unsurunu belirtebildiği gibi, birden çok sıfat bir isim unsurunu da belirtebilir:

Unutulmuş, anılmamış bu unuttum'lar, anım'lar. (Asaf, 2016b: 452)

Bu unuttum'lar, anım'lar: Sıfat tamlaması (iki isim unsuru)

Zor bir deyim rüya. (Asaf, 2016a: 452)

Zor bir deyim: Sıfat tamlaması (iki sıfat unsuru)

Sıfat ve zarfların anlamlarını, miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların meydana getirdikleri kelime grupları da birer sıfat tamlamasıdır. (Karahana, 2008: 52) Asaf'ın şiir ve nesirlerinde bu gruba oldukça fazla rastlanmaktadır. İsim ve sıfat unsurunun tek kelime olduğu sıfat tamlamaları grubunun çoğunu bu derece ve miktar tamlamaları oluşturmaktadır:

Son isteğin nedir?

Sorusu,

*Çok, **çok kolaydır.***

İlk isteğin nedir?

Sorusundan. (Asaf, 2016a: 17)

Sıfat tamlamaları bir ad gibi sıfat eki alarak yahut sıfat görevinde bir ad olarak başka bir adın önünde yeniden sıfat olabilir. (Korkmaz, 2009: 350) Şairin şiir ve nesirlerinde sıfat unsuru sıfat tamlaması ya da başka kelime grupları olan girişik tamlamalar oldukça fazladır. Bu durum onun tasvir yeteneğinin gücünü ve kendine has renkli üslûbunun bir göstergesidir:

Bir küme turist, kocaman bir vitrinin önünde.. (Asaf, 2004b: 23)

Bir küme(s) turist(i): Sıfat tamlaması

Bir(s) küme(i): Sıfat tamlaması

Özdemir Asaf'ın şiir ve nesirlerinde sıfat tamlamalarını kuruluşları yönünden gruplandırdığımızda oldukça farklı ve çeşitli yapılarda kurulmuş tamlamalara rastlamak mümkündür. Bu tamlamaları ana başlıklar altında şu şekilde sınıflandırabiliriz: *sıfat ve isim unsuru tek kelime ile kurulan sıfat tamlamaları*, *sıfat veya isim unsuru birden fazla unsurdan oluşan sıfat tamlamaları*, *sıfat veya isim unsuru kelime grubu olan sıfat tamlamaları*, *farklı yapılarda kurulan sıfat tamlamaları*. Bunlar dışında cümle dışı öge alan sıfat tamlamaları da sayı olarak çok az da olsa bulunmaktadır.

Tespit edilen toplam 4935 sıfat tamlaması grubundan sayı olarak en fazla olan grup unsurları tek kelimedenden oluşan sıfat tamlamalarıdır. 2478 adet tespit edilen bu ana grup kendi içinde de sınıflandırılmıştır:

Sıfat ve isim unsuru tek kelime olanlar: ...***Üçüncü sabah*** cıgaram rahat tütüyor. (Asaf, 2004b: 28)

Sıfat unsuru sıfata hareketlilik özelliği yükleyen sıfat-fiil olanlar: ***Güzellik bakılan şeyde olmayıp bakan gözde olunca...***(Asaf, 2004b: 16)

Sıfat unsuru aitlik eki alanlar: ***Rüyadaki yaşam doğru-yalan.*** (Asaf, 2016a: 122)

Derece ya da miktar zarfının bir sıfat unsurunu nitelemesi ile ortaya çıkan sıfat tamlamaları: ***Boyuna hazırlanan en güzel***'de, ***Beklenmedik bir yalan oluyor.*** (Asaf, 2016b: 183)

Birden fazla sıfat veya isim unsuru bulunan sıfat tamlamaları, bu gruptan sonra oran olarak en çok rastlanan gruptur. Bu grupta birden fazla sıfat unsuru tek ismi nitelerken, birden fazla isim unsuru tek sıfat unsuru tarafından nitelenebilir. Bunlar dışında grupta farklı olarak birden fazla sıfat unsurunun nitelediği isim unsuru kendi içinde bir kelime grubu olabilir: ...***Fotoğraflarda ağlayan bir çocuk yüzü***... (Asaf, 2016a: 50)

Sıfat veya isim unsuru kelime grubu olan sıfat tamlamaları oran olarak grup içinde üçüncü sıradadır. Fakat en fazla alt sınıflandırmaya sahip sıfat tamlamaları bu başlıkta bulunan tamlamalardır. Bu grupta sıfat unsuru kelime grubu olabilir. İsim unsuru kelime grubu olabilir. Bunlardan ayrı olarak sıfat ve isim unsuru kelime grubu olabilirler. İsim ve sıfat unsuru ayrı öbekler oluşturan sıfat tamlamalarında ana unsurları birbirine karıştırmamak

gerekir: *Kullandıkları istifleme biçimine eğilmek de bir başka tahlil yöntemidir.* (Asaf, 2004b: 92)

Bir başka tahlil yöntemi: Sıfat tamlaması

Bir başka: Sıfat tamlaması

Tahlil yöntemi: İsim tamlaması

Farklı yapılarda kurulan sıfat tamlamaları ana grubuna baktığımızda grup tamlamaları, oran olarak ilk üç gruptan daha az olsa da alt grup çeşitliliği bakımından oldukça zengindir. Bu gruptaki tamlamalar –Dan biri kalıbı ile, kendi zamiri ile ya da isim veya sıfat unsurunun sonuna çeşitli ekler alarak kurulmuşlardır:

...İşte gene onlardan biri birkaç aydır klasik sanat dekoru ve çevresi içinde gözükmeye başlamıştı. (Asaf, 2004b: 79)

...Yarın onlar kendi bağımsız anlamlarını sürdürecekler. (Asaf, 2004b: 96)

Son olarak cümle dışı pekiştirici öge alan sıfat tamlamaları şairin şiir ve nesirlerindeki sıfat tamlamaları grupları içinde sayı ve oran olarak en az bulunan gruplardır. Bu grubun örneklerine çok az rastlanmıştır: *İşte oynanacak oyun böyle yüz binlik oyunlardan.* (Asaf, 2004a: 28)

Şairin eserlerinde tespit edilen sıfat tamlamalarının sayısal ve oransal dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	Sayısı	Yüzdesi
Sıfat ve İsim Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları	2478	%50,21
Birden Fazla Sıfat veya İsim Unsuru Bulunan Sıfat Tamlamaları	1193	%24,17
Sıfat veya İsim Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	1177	%23,85
Farklı Yapılarda Kurulan Sıfat Tamlamaları	81	%1,64
Pekiştirici Cümle Dışı Öge Alan Sıfat Tamlamaları	6	%0,12
TOPLAM	4935	

ŞEKİL 2: Özdemir Asaf'ın Şiir ve Nesirlerinde Sıfat Tamlamaların Dağılımı

Özdemir Asaf, şiir ve nesirlerinde insan psikolojisine eğilen ve insanın doğumundan ölümüne yaşadığı tüm duygu karmaşalarını kendine has mizahî ve özgün üslubu ile dile getiren bir şairdir. Cumhuriyet döneminin en önemli şairlerinden olan Asaf, edebiyatımızda az denenmiş eğilimlere adım atmıştır. Kısa ve özdeyiş niteliği alan düşündürücü satırları oldukça dikkat çekmiş ve hafızalarda yer etmiştir. *Yuvarlağın Köşeleri* isimli eseri ile edebiyatımızda sık rastlanmayan etika türünün temsilcileri arasında yer almıştır. Bu kısa cümlelerinde dahi duygularını ve fikirlerini okuyucusuna aktarmayı başarmıştır:

Gerçek değer: gelmesi boşluk dolduran değil, gitmesi boşluk yaratan. (Asaf, 2004c:17)

İlk şiirlerinde sen-ben evrenini, gözümüzde canlandırarak şekilde ayrıntılı şekilde işleyen şair, ilerleyen sanat yaşamında bu ikilinin sesini *biz* şahsında duyurmuştur. Bu *biz*'in dilinde değerli gördüğü evrensel olgularını dile getirir. “*İnsan nasıl mutlu olabilir?*” sorusuna cevap arar. Toplumdaki çatışmalara çözümler bulmaya çalışır. İnsanın bunalımlarının dili olur. Okuyucusuna yalnız olmadığını, bu karmaşaları yaşayan birçok kişi olduğu izlenimini verir. Bu durum Asaf'ın sadık bir okuyucu kitlesi olmasına zemin hazırlamıştır.

Şairin ilk şiirlerinde yaşama arzusu ile dolu bir kişi görürüz. İnsan yaşamı sevmeli, mutlu olmak için mücadele etmelidir. Mutluluğun peşinde koşmalı, yakalayana kadar vazgeçmemelidir. Doğa insan için büyük bir nimettir. Asaf, ona değer vermenin ve onunla uyum içinde yaşamının yollarını bulmak gerektiğini savunmuştur. Doğa ve insan arasındaki uyumu anlatırken güçlü ve nitelikli tamlamalar kullanmıştır. *Epigram* isimli şiirine göz atalım:

Denizde balık adam,

Havalarda kuş adam

Bu ne gidiş, nicesin.

Düş adam, buluş adam. (Asaf, 2016a: 59)

Şairin insanın mücadelesine ve evren ile uyumlu ilişkisine inancına dair iyimser tavrı, bazen karamsarlığa dönüşür ve insanın kaçma isteğini dile getirir. Çözüm bulamadığı sorunlara sitem eder. İnsanın bazen *öteye* gitmesi gerektiğine inanır:

Uzağa değil, usta

Öteye hep öteye gitti;

Yalnızlığı ondandır. (Asaf, 2016b: 381)

Bu karamsarlık içinde şair ayrılığı, ölümü daha çok düşünmeye başlar. Geçmişe özlem duyar. İnsanın en fazla genç iken hissettiği büyük heyecanların, aşkların yerini zaman içinde karamsarlık ve ölüm korkusu duyguları alır:

Geleceğim, bekle dedi, gitti..

Ben beklemedim, o da gelmedi.

Ölüm gibi bir şey oldu..

Ama kimse ölmedi. (Asaf, 2016b: 184)

Özdemir Asaf'ın eserlerinde en çok rastlanan konulardan biri *yalnızlıktır*. İnsanın yaşam mücadelesi ve başarısızlıkları onu kaçmaya nihayetinde yalnız kalmaya iter. *Yalnızlık Paylaşılmaz* isimli şiir kitabında ana tema budur. Yalnızlığın tanımını güçlü tasvirler ile yapar:

Yalnızlık, yaşamda bir an,

Hep yeniden başlayan..

Dışından anlaşılmaz.

Ya da kocaman bir yalan,

Kovdukça kovalayan..

Paylaşılmaz.

Bir düşün'de beni sana ayıran

Yalnızlık paylaşılmaz

Paylaşılsa yalnızlık olmaz. (Asaf, 2016a: 184)

Şair insanın duygusal dünyasını tüm yönleri ile (hüzünleri-sevinçleri, aşkları-ayrılıkları, özlemleri-kavuşmaları, birliktelikleri-yalnızlıkları...) anlatırken dilimizin verdiği imkânları oldukça başarılı şekilde kullanarak, yeteneklerini sergilemiş; nesnelere, kişilere, mekânları tasvir etmenin yanında insanın duygu ve düşünce dünyasını da nitelendirmeyi başarmıştır.

İnsanın yaşadığı çatışmaları hissetmek zaman zaman mümkündür. Fakat bunları dile getirmek ve okuyucusuna yalnız olmadığını inandırmak zordur. Şair sıfat unsurlarını yapısal ve anlamsal olarak oldukça etkili kullanmış ve okuyucusunun gönlünü kazanmıştır. **Sevinç ile Hüzün** şiirinde birbiri ile çelişkili kavramları bütünlük içinde, onlara karakter yükleyerek kusursuz şekilde anlatmıştır:

Sevinci kapıştılar taşımayı bilmeden,

Şimdi bilen yok, nerede oturuyor.

Köyün delisi Hüzün, yalnız kaldı yollarda

Adam-adam, sınıyor, arıyor yoldaşını..

Kıskandıran özlemi, yüzünden okunuyor. (Asaf, 2016b: 464)

Karamsar tutum takındığı zamanlarda bile ümidini korumaya devam eden şair ölümü unutmaz ama yaşamın da devam ettiğini söyler okuyucusuna:

Ölebilirim bu genç yaşımda,

En güzel şiirlerimi söylemeden götürebilirim.

Şimdi kavak yelleri esiyorken başımda,

Sevgilim,

Seni bir akşam-üstü düşündürebilirim. (Asaf, 2016b: 69)

Metinlerde, cümlelerden oluşan anlamlı birimler, kurallı ancak kullanıldığı metinde ortaya çıkan bir düzene bağlı olarak bir araya getirilirler. Bu bir örgüdür, bir sistemdir. (Aktaş, 2009: 15) Özdemir Asaf bu sistemi etkili şekilde oluşturmuş; şiirde vermek istediği anlam ve yapı arasındaki bağı kurabilmiştir.

İnsanın duygusal dünyasını kelime dünyası ve söz varlığı ile birleştiren şair, kelime gruplarının her türünü kullanmıştır. Bu lirizmin dile gelmesinde en çok sıfat tamlamalarını kullanmayı tercih eden Asaf, fikir insanı tavrı takındığı zamanlarda da tasvir yeteneğini kullanmıştır. Toplumsal eleştirilerde bulunduğu zamanlarda kelimeleri işlemeyi başarmıştır. Zengin-fakir ayrımı, yalanlar üzerine kurulu insan ilişkileri, savaşın sebep olduğu yıkımlar, köy ve kent problemi, eğitimsizliğin sonuçları, çalışan ve işveren problemi, iş hayatında aksaklıklar gibi birçok konuda düşüncelerini dile getirmiştir. Bu mizahî ve eleştirel anlatımında da söz varlığını etkili kullanmıştır.

Sonuç

Dil her yönüyle bir ulusun kültürünün aynasıdır, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracı dildir. (Aksan, 2009: 13) Geçmişten geleceğe kültürümüzü taşıyan ve bizi var eden dilimizin imkânları oldukça geniştir. Her şair ve yazar dilimizin malzemesi olan kelimeleri kendi sanat kalemleri ile süsleyerek edebî kimliklerini ortaya koyar.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, özgür sanat ortamı ile birçok değerli şair ve yazarın yetiştiği bir dönem olmuştur. Zor dönemlerden geçen milletimizi bir arada tutmak, milli ve manevi değerlerimizi hatırlamak ve yaşatmak için çaba gösteren sanatçılarımız bu dönemde oldukça başarılı eserler vermişlerdir. Özgür düşünce ortamı ile farklı sanat anlayışlarda birçok edebî topluluk ortaya çıkmıştır. Bu edebiyat grupları dışında bireysel çizgisinde eserler ortaya koyan sanatçılarımız da olmuştur.

Özdemir Asaf kendi çizgisinde ilerleyen dönem sanatçılarından. Birçok şiir antolojisinde herhangi bir edebiyat grubuna dâhil edilmeyen şair, kendine has edebiyat anlayışı, özgün üslubu, söz varlığı ve entelektüel kişiliği ile dönem sanatçıları arasında önemli bir yer edinmiştir.

Güzel şiirler, hislerimizin bize yendiği veyahut yener gibi göründükleri anların değil, bizim onları yenerek efendisi olduğumuz zamanlarındır. (Tanpınar, 2011: 377) Her şairin ortaya koyduğu bir sanat anlayışı vardır. Bir şairi doğru anlamak, algılamak, sanat anlayışı ve kişiliği arasındaki bağı çözebilmek; onun eserlerindeki söz varlığını ve söz varlığının niteliğini bilmek ile mümkündür.

Asaf, toplum ile birey arasında bir köprü olmuştur. Bireyin toplum içindeki yerini ve sorunlarını sorgulamış, bu sorunlara çözümler üretmeye çalışmıştır. Bazen ümit vaat eden bir dil ile bazen karamsar bir dille seslenmiştir okuyucusuna. Düşünce yazılarında zaman zaman hiciv üslubu kullanmıştır. İnsanların duygu dünyasını, düşünceleri ile bütünleştirmiş, soyut olanları somutlaştırarak okuyucusuna kolaylık sağlamıştır.

Özdemir Asaf'ın okumaya ve kendini geliştirmeye çok önem veren aydın bir kişi olarak sanatını ortaya koyarken kelimelerini de özenle seçmiş ve işlemiştir. Okuyucusuna anlatmak ve aktarmak istediği durumları, duyguları, düşünceleri ya da nesnelere etkin bir şekilde nitelendirmiş ve belirtmiştir. Asaf sanat anlayışını rotaya koyarken kelime gruplarının tüm türlerinden faydalanmış fakat en çok sıfat tamlamalarını tercih etmiştir. Şairin şiir ve eserlerinde geçen sıfat tamlamaları sayı ve oran olarak diğer kelime gruplarından oldukça

fazladır. Kuruluşları yönünden de çeşitlilik göstermiştir. Aşk, özlem, ayrılık, doğa, yalnızlık, ölüm gibi birçok temada şiirler yazmıştır. Deneme, otobiyografi, etika ve öykü türünde de nesir türünde eserler vermiştir. Bir cümleden oluşan şiirlerinde dahi anlam derinliği mevcuttur. İnsanı güçlülüğünden çelişkilerine kadar evrensel her boyutta ele alan yazarımızın sanat anlayışı göz önünde bulundurulduğunda en çok tercih ettiği kelime grubunun sıfat tamlamaları olması kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif (2009), *Şiir Tahlili Teori ve Uygulama*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- AKSAN, Doğan (2009), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ASAF, Özdemir (1949). “*Muasır Şiirin Hüviyeti Hakkında Birkaç Düşünce ve Dünya Şiirine Genel Bir Bakış*”. Kaynak Dergisi, S:1(22), s.312-318.
- ASAF, Özdemir (2004a), *Dün Yağmur Yağacak*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ASAF, Özdemir (2004b), *Özdemir Asaf’ça*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ASAF, Özdemir (2004c), *Yuvarlağın Köşeleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- ASAF, Özdemir (2016a), *Benden Sonra Mutluluk*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ASAF, Özdemir (2016b), *Çiçek Senfonisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BALYEMEZ, SEDAT (2016), *Dil Bilgisi Üzerine Açıklamalar*, Pegem Akademi, Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2004), *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- DURMUŞ, Gökay (2012), *Özdemir Asaf (Şair, Hikâye Yazarı ve Denemeci Olarak)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERGİN, Muharrem (2007), *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- HATİBOĞLU, Vecihe (2009), *Kelime Grupları ve Kuralları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Türk Dili Dergisi, s.203 Ankara.
- HATİBOĞLU, Vecihe (1972), *Türkçenin Söz Dizimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- İNAN, Afet (1998), *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk’ün El Yazıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.19.
- KARAHAN, Leyla (2008), *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.

KARAHAN, Leyla (2012), “*Türkçede ‘-Dan biri’ Yapılı Kelime Grupları Üzerine*”, Dil Araştırmaları, S:11, s.9-15.

KORKMAZ, Zeynep (2009), *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

NECATİGİL, Behçet (2006), *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (2011), *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, İstanbul.